

A XIX. század vizitkártyái

Irta: Krúdy Gyula

Ferenc József és a pesti utcák

II.

Ferenc József két lovon járt Pesten, ha valami elfoglaltsága volt a városban uralkodói teendői középette, — igaz, hogy két olyan „simli“, amelynek, ha lett volna is párja a lipiccai-félvérek között, akkor sem lett volna szabad befogni azt a két lovat senkinek a kocsijába, már csak Ferenc József iránti tiszteletből sem: — mondogatja a hagyomány, amelynek bizony igaza lehet, amikor a messzi távolból visszatekintgetünk a legendássá vált Ferenc József alakjára. Nem, nem valószínű, hogy Ferenc József szürkéit valaki „utánozni“ merete volna a Stefánia-uton, vagy az Andrássy-uton. A gyakorlott szemű pestiek Ferenc József korában megszűről felismerték a fogatokat, amelyek Pest utcáin végigrobognak, mint manapság a modern fővárosiak a nevezetesebb automobilokat is kezdik ismergetni. De mi csak maradjunk Ferenc József koránál, amelyről amugy is még sokáig beszélgetnek egymás között a magyarok, példának, eldorado-nak hívogatván vissza a mult időköt a jelen ócska köpenygeivel szemben.

Ferenc József két lovon járt, de Kégl Pista négy muszka-csödört fogatott be a kocsijába, ha Pesten tartózkodott, ugyan csak ötös vagy heles fogattal vágatott be a fővárosba az érdi gróf, Wimpfen Simon, hogy itt közbámulatot keltsen, mert az emlékezet szerint soha sem jelent meg ugyanazokkal a lovakkal a pesti Stefánia-uton, hanem minden vasárnapi kocsi-korzon új és újabb fogatokon, lószerszámokkal, kocsikkal, lovászokkal, kocsisokkal tünik fel, — tellett az érdi uradalomból. Egyszer hét pej volt a hintájában, máskor hat szürke vontatta a régi postakocsik mintájára épített batárját. És a század legjobb magyar kocsisa ama felejthetetlen Sennvey Pista báró, aki Zemplén vármegyéből mindig négy lovon jött Pestre, hogy itt nagyszerű, saját tenyésztésű lovaival, történelmi tudással kombinált magyaros lószerszámait csodálkozásra gerjessze a publikumot. Bizony Ferenc Józsefnek kellett lenni annak, aki a maga kettős fogatával megállítja a mindennap ismétlődő májusi pompát a Stefánia-uton, amikor Ferenc József névnapján kihajtatott a Park-Clubba vagy a régi lóverseny-térre.

*

Pest ekkor, Ferenc József idejében (mintha minden érdemleges dolog e nagy király idejében történt volna s azóta jóformán nem történt semmi) főzi le Bécsét még a kocsi-kultusz terén is, pedig már úgy látszott, hogy Bécs mindig utóérhetetlen föllebvalója marad a magyar székesfővárosnak. Ferenc József májusonként Pestre jött és a magyar urak megmutatják vala, hogy lovaikat éppen úgy tudják hajtani, mint akár a zsidói Wesselényi idejében, aki Ferenc császárt kocsikáztatta meg, hogy a császár hálát adott istennek, amikor épbőrrel menekült a kocsikázásból (hegyszakadékokból) ama Wesselényi lóhajtó-művészetére; de ugyancsak bemutatják vala Ferenc Józsefnek a nyolcvanas, kilencvenes évek magyar urai, hogy ma is tudnak még úgy hajtani, mint abban az időben, amikor a négy lovon utazgató fiatal Ferenc Józsefet, az Alföldön, Szegeden jártában nem engedték utóléretni a szélvészgyors betyárok által, amely betyároknak csak éppen Rózsa Sándor volt a

parancsolójuk és a szegedi határban éppen csak Ferenc Józsefet akarták kirabolni.

Ferenc József láthatta, hogy a magyar urak lóhajtó-tudománya mennyit növekedett az ő uralkodása alatt, bár Ferenc József maga nem igen áldozott a kocsis-művészetnek, de nagy öröme tellett annak megfigyelésében. Bécsben azért kocsizott ki a Práterbe, hogy megfigyelje a bécsi lóhajtókat, akiket éppen úgy ismert, mint minden benszülött bécsi. (Az öreg Dréher Antal jukker-fogatit nagy elismeréssel szemlélgette mindig, amely fogatokon a swechati sörgyáros Bécsbe hajtatott; igaz, hogy az öreg Dréher speciális sört főzetett Ferenc Józsefnek, amelynek minőségét előzetesen Kerzl doktorral, a király házi-orvosával is megbeszélte.) Pesten, amikor Ferenc József a magyar fővárosba májusonként megérkezett: szinte huszonegy óra alatt alakult át a város arculata arra az időre, amíg a felséges ur „itt-hon“ tartózkodik.

A rügyező Stefánia-uton még nem álldogál ama mélabus vadásznak a szobra a zöld lombok között, — minden májusban megifjodik Pest, mintha menyecskekorát élne, — Andrássy Géza gróf mindig talál ki valamely meglepetést, amelyel elkápráztatja a Stefánia-uti publikumot, de Ferenc Józsefet is, ha annak éppen errefelé volna dolga. Egyszer Angliából hozat valódi vadász kocsikat, máskor Kölblrel, a pesti kocsigyárossal fundál ki valamely ujszerű fogatot, amely még nem járt a Stefánia-uton. Ifju és találékony Pest az öltözködésében, az építkezésében, városrendezésében, de talán a legjobb ötleteket ott rakéttázza ki magából, hogyan tegye népszerűvé, a bécsi Práterhez hasonlatossá, sőt vetélytársává a pesti Városligetet, az új Stefánia-utát, amelybe annyi genitálást helyeznek el vala a mérnökök és kertészek és a magyar főurak, amikor szenzációs fogataikkal itt felvonulnak a májusi délutánokon, hogy szerelmessé legyék az egész várost a kocsikázásba. (Hányszor költötte el ez a város az utolsó ötforintosát is egy Stefánia-uti kocsikázásra, amely alig tartott annyi ideig, mint az első szerelem, de viszont felejthetetlen maradt!)

*

Minden pesti utcának megvan a maga nevezetessége, amelyről az utcák a különböző emberi emlékezetekbe bevéssődtek és ott mindaddig élnek, — amíg romantikusok és történészek lesznek a világon, külön tanulmányt érdemel ez az utca-regényesség, — a Stefánia-utal valójában a lóhajtók és a lovaktól vont kocsik tették országos nevezetességüvé. (Volt olyan időpont, amikor se biciklivel, se teherkocsival, se automobilal, de még csak egyfogatu kocsival se volt szabad erre közlekedni.) Nevezetessé tette a Stefániát Ferenc József, aki elég gyakran végigkocsizott az olajjal is ápoltt uton, hogy piros arcával, kék szemével, fehér szakállával szinte megmámorítsa a pestieket, akik a Stefánia-uti látványosságtól amugy is el voltak kényeztetve, hogy már csak Ferenc József megjelenése lephette meg őket.

Igen, felugrottak a padok és székek jóllakott nézői Ferenc József láttára, amikor kocsija felbukkant az Andrássy-ut felől, holott csak két „simli“ volt azok elé fogva, nem pedig „gigerli“ szalmakalapos lovak, mint például a tatai Esterházy fogatába; a Ferenc József kettős fogatának láttára elfelejtették a pestiek még a Károlyi László gróf négyesét is, amely éppen az imént nyerte meg Döry Lajos kocsis-művészetével azt a fogatversenyt, amelyet az urak Bécs és Pozsony között rendeztek. Azt már megszoktuk, hogy olyan fogatokat lássunk a Stefánia-uton, amelyek Tatárról Berlinig versenyeztek; Cziráky „Jancsi“, aki Palmay Ilkát ültette maga mellé a bakra: se tudott mindig új négyes-kompozíciókat kitalálni; Almásy György, Üchtritz báró, a Vojnichok, a Latinovicsok, a Vayok, a Geist Gázsik, a Berchtoldok, akik jóformán mindennap hajtottak a Stefánia-

uton, hogy egymást mulják felül a lóhajtó-művészetben (és még sem történt soha szerencsétlenség); Károlyi Pista emeletes kocsijai, amelyek bokkrétáját vitték a maguk négy lovával a főrangú dámáknak, hogy regényessé lett minden fiatalember, aki akkoriban a Stefánia-uton tartózkodott: — mind nem tudnak versenyezni Ferenc József méltóságát, sen gyors két lovával, amelynek utvonalaról, sebességéről, kitartásáról naplót vezettek valamely udvari irodában a kocsis jelentése alapján. Gyorsan kicserélték azt a lovat, amely Ferenc József fogatában makramoskodott.

*

Most már a messzi mult időből úgy tünik fel, hogy Ferenc József szinte a maga személyével is hozzájárult ahhoz, hogy menyét, Stefániát, a jövődöbeli magyar királynét Pesten népszerűvé tegye; ha másként nem, mint a róla elnevezett kocsikorzó révén, ahol Ferenc József uralkodói kötelességének tekintette a megjelenést. Igaz, hogy a vanília-szőke Stefánia is végigkocsizott erre elég gyakran és romantikus frufrui alól, rózsa-színü napernyőt forgatva a vállán nyájasan nézett az üldögélőkre. De hát milyen lehetett a legbarátságosabb női tekintet is Ferenc József katonás köszöntése mellett, amikor katonakesztyűbe bujtattott jobbját sapkája ellenzőjéhez emelte! Egy ötvenmillió monarhia tanult tőle szalutálni és soha senki nem tudott úgy köszönni, mint Ferenc József. Ez a Stefánia-uti köszönés a Népek Atyjának üdvözléte volt mindazokhoz, akik távol és közel az ő alattvalói voltak. És a Kárpátoknál, az Adriánál és mindenfelé tudták is a legkülönbözőbb nemzetek, hogy őfelsége a pesti Stefánia-uton szalutált, mert ötvenmillió ember szeme figyelte Ferenc József minden lépését. Féltelesen, ragaszkodva, irigyen, szinte gyermeki alázattal lesvén, hogy Ferenc József mennyi időt szentel magyarjainak, — a Stefánia-utnak.

Bizonyos, hogy Ferenc József kocsikázásai voltak az előidézői ama körülménynek is, hogy a pesti bérkocsisok a nyolcvanas, kilencvenes években átalakítják külsejüket bécsi-fiakerosok mintájára. Nagyon gyakoriak a pesti utcákon a cilindres kocsisok, de keskenykarimájú, úgynevezett „Sáni“-keménykalapja minden valamirevaló kocsisnak van, aki bérért hajt ebben a városban. Pepita-nadrág és a gomblyukba tűzött virág hozzátartozik a bérkocsis öltözködéséhez, aki azt akarja, hogy reáfütyentsenek a városban, megbízatást kapjon a standon ama rövid parancsal, hogy: „a Stefániára!“, — amely parancsot jóformán megkapott minden bérkocsis, aki a kor divatja szerint volt öltözve. Nem voltak olyan kiváló egyéniségek ezek a pesti lóhajtók,

BUNDA
BUNDA
BUNDA
BUNDA
mindég **BUNDA** marad
ELKÁN ÉS GERŐ
szücsöktől
IV. Váci-utca 22. VI., Andrássy-ut 27

mint például akár az idősebb Weller Sam. ur, akinek hőstetteiről az angol Boz kétkötetes regényét írta, de a romantikus korszak mégis feljegyezte egyes régi fiakerosok neveit, akiknek fogatán élmény volt végighajtatni a Stefánia-uton. Előbb vad-iramban, majd séta-tempóban, hogy a kocsiban ülöt eléggé megbámulhatták a gyalogjárók. Persze, a fiaker-kultusz már csak régieskedő szindarabokban bukkan fel itt-ott a városban, mintha egy olyan nemzedék következne utánunk, amely majd hihetetlennek mondja azokat a mult idöket, amelyeket mi megszoktunk, átéltünk, talán félig-meddig meg is untunk, mint a limonádét. Most pedig csodálkozva látjuk, hogy a mai nemzedék mily görcsösen ragaszkodik apái multjához, hogyan szeretné két kézzel visszazserezni a béke boldog éveit. Nem, gyerekek, nem jön vissza Ferenc József, akinek kedvéért valaha a pesti bérkocsisok bécsi mintára öltözködtek, hogy Ferenc Józsefet meggyőzzék arról, hogy nem kell okvetlenül visszamennie a „császárvárosba“, ha jólhajtó fiakerokat is akarna látni.

*

Egy király bevonulása, egy fejedelem utazása, egy uralkodó emléke hosszú időre, emberemlékezetnyire megjelölhet bizonyos utcákat, mert hiszen a királyok, e felkentek minden léptükkel nyomot hagynak arra, amerre életükben jártanak, ám a Stefánia-ut, amely nem is Ferenc Józsefről, hanem csak a fia feleségéről neveztetik: minden régi magyarban felidéz olyan emlékeket, amelyek élete végéig elkísérendik. Míg Pestnek, a benszülött Pestnek voltaképpen a Stefánia-ut jelenti a város ifjúságát, amikor egy egész ország forró szerelme, lobbanékonyasága, ragaszkodása igyekezett azon, hogy a fővárost minden képezhető ékességgel eláraszsa. Lovag-szerelme volt ez, — Pestért élt és halt sok magyar nemzedék, mert Ferenc József diktálta a tempót, hogy Pestet szeretni kell.

Miért sietsz úgy?
Messze az ut?

Palma
sarkos ha lesz
cipőd,
Mindenne
jut elég idő.

